

MIĘDZYNARODOWA WSPÓŁPRACA BIBLIOTEK MUZYCZNYCH W RAMACH STOWARZYSZENIA INTERNATIONAL ASSOCIATION OF MUSIC LIBRARIES, ARCHIVES AND DOCUMENTATION CENTRES

Biblioteki muzyczne

Biblioteki muzyczne należą do kategorii bibliotek specjalistycznych. Główną cechą odróżniającą je od innego typu bibliotek jest przede wszystkim profil ich zbiorów, na który składają się:

- piśmiennictwo muzyczne – czyli książki (np. encyklopedie i słowniki muzyczne, monografie artystów związanych z muzyką, katalogi tematyczne twórczości kompozytorów, podręczniki metodyczne gry na instrumentach muzycznych, libretta, traktaty muzyczne itd.) oraz czasopisma o tematyce muzycznej;
- zbiory nutowe obejmujące partytury dzieł muzycznych, nuty na instrumenty solowe, materiały nutowe z zakresu muzyki kameralnej (np. tria, kwartety, oktety itp.), symfonicznej, operowej, jazzu itp.;
- zbiory audiowizualne czyli nagrania utworów muzycznych, np. solowych, kameralnych, oper, koncertów zarejestrowanych na różnych nośnikach (np. CD, DVD, VHS) (Zawrotniak, 2016, s. 1-13).

Zbiory specjalne wymagają opracowania zgodnego z formatem danego typu dokumentu i ich opisy bibliograficzne różnią się znacznie od opisu bibliograficznego książek. W rekordzie druku muzycznego bardzo istotną rolę odgrywa tytuł ujednolicony nie tylko ze względu na różne wersje językowe tytułów utworów, ale także z powodu różnic w tytułach utworów opublikowanych przez różnych wydawców. W przypadku opisu nagrań niezbędne jest zamieszczenie szczegółowych danych dotyczących utworu muzycznego czy jego części, wykonawców, producentów itd. Dlatego też opracowanie zbiorów muzycznych wymaga szczególnej kompetencji.

¹ Akademia Muzyczna w Krakowie.

W związku z tym w tego typu bibliotekach pracują zwykle bibliotekarze dziedziniowi, zwani bibliotekarzami muzycznymi, z reguły legitymujący się wykształceniem muzycznym. Są nimi głównie absolwenci wyższych szkół muzycznych lub uniwersytetów kierunku muzykologia.

Biblioteki muzyczne są bardzo zróżnicowane i obejmują głównie biblioteki naukowe uczelni szkół wyższych, biblioteki szkół muzycznych, biblioteki filharmonii i oper oraz oddziały muzyczne bibliotek publicznych. Te pierwsze posiadają zbiory przeznaczone szczególnie do celów naukowo-badawczych, a więc piśmiennictwo muzyczne, w tym wiele źródeł zagranicznych, w przypadku zbiorów nutowych – przede wszystkim partytury oraz zbiory nagrań z zakresu różnych gatunków muzyki. Natomiast biblioteki filharmonii czy oper gromadzą głównie materiały nutowe wykonawcze, zgodnie z profilem działalności tych instytucji, a ze zbiorów korzystają artyści będący członkami orkiestr oraz soliści. Biblioteki wyższych szkół muzycznych zapewniają – głównie studentom i pedagogom uczelni – źródła do pracy dydaktycznej i badawczej, obejmujące szeroki wachlarz piśmiennictwa muzycznego, zbiory nagrań audio i video z różnego rodzaju muzyką oraz najbardziej liczne i zróżnicowane zbiory nutowe, zawierające zarówno partytury jak i materiały wykonawcze dla zespołów kameralnych, chóru, orkiestr: kameralnej, symfonicznej, dętej czy jazz-bandu.

Ta swoista specjalizacja wynika ze specyfiki instytucji, w ramach których działają biblioteki i – co się z tym wiąże – z potrzeb użytkowników, do których należą m.in. nauczyciele i uczniowie, studenci i pedagodzy uczelni muzycznych, muzycy, czy też dziennikarze i krytycy muzyczni, czasem hobbyści nie związani zawodowo z muzyką. Wszyscy oczekują rzetelnej informacji dotyczącej nie tylko zbiorów samej biblioteki, ale także związanej z ich muzycznymi zainteresowaniami czy potrzebami. Dlatego praca bibliotekarza muzycznego wymaga znajomości literatury muzycznej, bardzo dobrej orientacji w zasobach bibliotecznych, jak również rozeznania w różnego rodzaju dostępnych źródłach elektronicznych oraz umiejętności wyszukiwania informacji dla potrzeb wszystkich użytkowników. Oczekuje się też od nich – jeśli nie gruntownej wiedzy – to przynajmniej wycucia w problematyce związanej z prawem autorskim, dotyczącej np. dozwolonego użytku, wykorzystania materiału nutowego do wystąpienia publicznego itp.

Już ten krótki wstęp obrazuje bardzo ogólnie specyfikę funkcjonowania bibliotek muzycznych, ich odrębność i problemy związane z gromadzeniem, opracowaniem i udostępnianiem zbiorów. W przypadku tego typu bibliotek ich wzajemna współpraca ma zatem ogromne znaczenie dla ich rozwoju.

Międzynarodowe Stowarzyszenie Bibliotek Muzycznych, jego historia i działalność

Stowarzyszenie **International Association of Music Libraries (IAML)**² powstało po zakończeniu II wojny światowej w czasach niezwykle trudnych i zrodziło się z potrzeby nawiązania współpracy pomiędzy bibliotekami i instytucjami muzycznymi, aby razem znaleźć sposoby realizacji wspólnych celów. W 1949 r. we Florencji odbył się zjazd muzykologów, bibliotekarzy i muzealników, w którym wzięło udział 60 uczestników z 12 państw – z Europy Zachodniej, USA i Australii. Komentatorzy tego wydarzenia podkreślają fakt, że udział w nim – już od początku – bibliotekarzy niemieckich świadczył o obustronnej woli podjęcia współpracy. Jak pisze H. Hackerman „potrzeba takiej konferencji w tych trudnych warunkach została podyktowana nietypową sytuacją, w której świat muzyczny znalazł się w tym czasie (...). Zniszczenia wojenne miały znaczący wpływ na spuścizny muzyczne wielu krajów europejskich. Wiele bibliotek uległo zniszczeniu, zbiory wielu innych zdziesiątkowane” (Hackmann, b.d.). Ponadto w wyniku polityki państw totalitarnych międzynarodowe kontakty bibliotek zostały zerwane. Należało zatem podjąć skuteczne działania w celu odbudowania współpracy i ustalenia stanu zbiorów muzycznych oraz ich opracowania. Niezwykle ważną rolę odegrali wówczas bibliotekarze z USA³. Autor wspomnianego artykułu zauważa, że w pierwszym kongresie nie uczestniczyli bibliotekarze muzycy z krajów bloku wschodniego – jak się można domyślać – z powodów politycznych.

Główne cele nowej organizacji *in statu nascendi* miały dotyczyć trzech obszarów:

- 1/ katalogowania źródeł muzycznych, aby ustalić co pozostało po zniszczeniach wojennych i gdzie się znajdują ocalałe źródła,
- 2/ utworzenia w każdym z państw ośrodków, sporządzających kopie źródeł (dla zabezpieczenia ich przed utratą oraz do celów badawczych),
- 3/ stworzenia aktualnej bibliografii źródeł muzycznych.

Idea międzynarodowej współpracy miała zasadnicze znaczenie podczas pierwszego spotkania we Florencji. Kolejny kongres zorganizowany w Lüneburgu w 1950 r. przyniósł konkretne decyzje w sprawie podjęcia realizacji nowej bibliografii źródeł muzycznych w skali światowej. Wreszcie w lipcu

² Pełna nazwa Stowarzyszenia to International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres obowiązująca od 1980 r. Jednak powszechnie stosowana jest krótsza, dawna nazwa International Association of Music Libraries (IAML).

³ W wyniku autorytarnej polityki, głównie Niemiec, po 1933 r. doszło do masowej emigracji intelektualistów, z których większość wyjechała do USA. Emigranci osiedlali się i podejmowali pracę w nowym miejscu zamieszkania. Wielu z nich wniosło znaczący wkład w rozwój bibliotek muzycznych. Fakt ten przyczynił się do powstania stowarzyszenia Music Library Association (MLA), która działa do dzisiaj i odgrywa znaczącą rolę w USA i na świecie.

1951 r. w siedzibie UNESCO w Paryżu odbył się międzynarodowy kongres, podczas którego przedstawiono prace komitetu założycielskiego rodzącego się stowarzyszenia (IAML) oraz projekt Konstytucji.

Wieloletnia historia IAML jest bardzo bogata i niemożliwe jest zaprezentowanie jej szczegółowo w ramach jednego artykułu. Mogłaby być z powodzeniem przedmiotem rozprawy doktorskiej z uwagi na długoletnią już i niezwykle bogatą działalność oraz wpływ jaki wywarła na środowiska muzyczne i bibliotekarskie na całym świecie. Z konieczności ograniczę się do zwięzłej charakterystyki działalności IAML w chwili obecnej. To wystarczy, aby ocenić niebywałe osiągnięcia tej organizacji, wynikające z niezwyklej dynamiki działania i śmiałych decyzji wykorzystania nowych technologii.

Cele realizowane przez IAML, sformułowane szczegółowo w Konstytucji Stowarzyszenia, koncentrują się przede wszystkim na:

- wspieraniu wszelkiego typu bibliotek muzycznych i innych instytucji związanych z muzyką, jak np. archiwa muzyczne, ośrodki informacji muzycznej itp. w zakresie realizowanych przez nie zadań, podejmowanych projektów itp.;
- uświadamianiu znaczenia kulturowego bibliotek i ośrodków muzycznych;
- działalności edukacyjnej wspierającej rozwój zawodowy bibliotekarzy;
- inicjowaniu i wspieraniu rozwoju standardów we wszystkich obszarach działalności Stowarzyszenia;
- realizacji projektów w zakresie katalogowania, bibliografii, konserwacji i działalności naukowej, jak również podejmowanie współpracy z innymi organizacjami w wymienionych powyżej działaniach (*Fontes Artis Musicae*), (IAML).

Członkowie IAML, którymi są zarówno instytucje, jak i biblioteki działające w ramach instytucji oraz osoby prywatne, mogą brać udział w corocznych międzynarodowych kongresach organizowanych w różnych krajach. Kongresy te stwarzają możliwość uczestniczenia w sesjach, warsztatach, dyskusjach oraz zapoznania się z najnowszymi osiągnięciami bibliotek muzycznych na świecie, nawiązania kontaktów, wymiany doświadczeń itp.

Stowarzyszenie zarządzane jest przez Zgromadzenie Ogólne, posiadające szerokie uprawnienia w zakresie podejmowania istotnych decyzji oraz przez Zarząd Główny.

W ramach opłaty członkowskiej każdy członek Stowarzyszenia otrzymuje kwartalnik branżowy *Fontes Artes Musicae* w formie papierowej lub – od niedawna – elektronicznej (*Fontes Artis Musicae*). Periodyk ten jest cennym źródłem wiedzy dotyczącej działalności bibliotek członkowskich oraz Stowarzyszenia. Stanowi też forum wymiany doświadczeń i informacji o działaniach podejmowanych przez biblioteki muzyczne i bibliotekarzy, zawiera także informacje o nowych publikacjach związanych z muzyką na całym świecie, recenzje książek itp.

Dzięki korzystaniu z najnowszych rozwiązań technicznych, obecnie komunikacja pomiędzy członkami IAML może odbywać się poprzez Internet (Facebook, Twitter, uruchomiony jest również blog).

Praca Stowarzyszenia realizowana jest poprzez sieć sekcji, komisji, komitetów oraz grup roboczych. Poszczególne sekcje skupiają członków pracujących w tych samych rodzajach instytucji, co oczywiście jest niezwykle cenne i twórcze, gdyż przede wszystkim pozwala na rozwijanie działalności w ramach własnej „specjalizacji”. W skład sekcji wchodzi pracowników: bibliotek orkiestrowych i radiowych, bibliotek muzycznych instytucji edukacyjnych, bibliotek naukowych, bibliotek publicznych oraz archiwów i dokumentacyjnych ośrodków muzyki.

Z kolei komisje zajmują się różnymi rodzajami działalności bibliotek i dbają o rozwój powierzonej im dziedziny. Organizują sesje na temat swojej działalności i opracowują projekty. Przedmiotem ich zainteresowań są takie zagadnienia jak: bibliografia, katalogowanie, materiały audiowizualne, szkolenia (doskonalenie zawodowe bibliotekarzy, a także szkolenia użytkowników).

W strukturze Stowarzyszenia funkcjonują komitety. Ich zadaniem jest doradztwo, głównie w sprawach administracyjnych i prawnych. Prace koncentrują się na problemach związanych m.in. z prawem autorskim, konstytucją, publikacjami IAML, czy pomocą „na rzecz bibliotek w trudnej sytuacji w krajach uboższych”⁴.

Grupy robocze realizują określone zadania. Wśród nich wiodącą rolę odgrywają tzw. „R” – projekty (Bańko, 2012)⁵, będące prawdziwą wizytówką IAML na świecie. Z historycznego punktu widzenia stanowią one istotę działania Stowarzyszenia i jego główne osiągnięcie, cieszące się uznaniem w skali światowej. Dlatego zasługują na szersze omówienie.

Projekty 4-„R” – ich geneza, rozwój i osiągnięcia

Poniżej zostaną omówione cztery różne międzynarodowe bibliografie, które umownie nazywane są Projektami 4-„R”. Należą do nich:

- Répertoire International des Sources Musicales (RISM) – międzynarodowa bibliografia źródeł muzycznych;
- Répertoire International de Littérature Musicale (RILM) – międzynarodowa bibliografia literatury muzycznej;

⁴ Należy zauważyć, że w historii Stowarzyszenia część komitetów została rozwiązana, co świadczy o jego racjonalnym działaniu skupionym na rzeczywistych celach i potrzebach.

⁵ Termin „projekt” używany jest tu w znaczeniu „zadanie” czy „przedsięwzięcie”; jak wyjaśnia komentarz do tego terminu w *Słowniku języka polskiego PWN* online „jest to nowe znaczenie, nieco różniące się od tych, jakie dotąd notowały słowniki (‘plan działania’, ‘dokumentacja’, ‘wstępna wersja czegoś’). Ten neosemantyzm upowszechnił się pod wpływem języka angielskiego”.

- Répertoire International de l'Iconographie Musicale (RIdIM) – międzynarodowa bibliografia ikonografii muzycznej;
- Répertoire International de la Presse Musicale (RIPM) – międzynarodowa bibliografia prasy muzycznej⁶.

Wszystkie te projekty powstały z inicjatywy IAML i International Society of Musicology (ISM), która to organizacja nadal zapewnia opiekę naukową poprzez udział jej członków w Komisjach Mieszanych wszystkich grup projektowych. Witalność i skuteczność każdego z projektów w znacznym stopniu wiąże się z osobami ich głównych założycieli. Byli to: François Lesure w przypadku RISM, Barry S. Brook dla RILM i RIdIM oraz Robert Cohen będący *spiritus movens* RIPM. To oni wraz ze swymi współpracownikami muzykologami i bibliotekarzami muzycznymi nakreślili zarysy każdego z projektów i nadali im początkowy niezbędny twórczy impuls (Massip, 2002, s. 81-84).

Wymienione projekty funkcjonują w oparciu o grupy narodowe, w skład których wchodzi głównie bibliotekarze muzyczni. Podejmują oni – w miarę swoich możliwości – wspólne działania poprzez opracowanie wybranych zbiorów muzycznych swojego kraju, stosownie do danego projektu, propagując tym samym rodzime kulturowe dziedzictwo. Grupy narodowe to organizacje działające na wzór IAML. Są kierowane przez wyłonionych w drodze wyborów przewodniczącego i zarząd. Grupy te realizują cele i zadania spójne z misją stowarzyszenia, a swoją pracą włączają się w działalność IAML. Szczegółowe informacje na temat powstania Polskiej Grupy Narodowej IAML, współpracy bibliotek członkowskich tej grupy, jak również o działalności polskich bibliotekarzy w strukturach IAML podaje Stanisław Hrabia (Hrabia, 2014, s. 90-105).

Répertoire International des Sources Musicales (RISM)

Jak już wcześniej wspomniałam w opisie genezy powstania IAML, podstawowym celem rodzącej się organizacji było stworzenie kompletnej i jednolitej bibliografii źródeł muzycznych na świecie wraz z informacją o miejscu ich przechowywania. To zadanie stało się celem pierwszego projektu Stowarzyszenia. Rozważano dwie koncepcje realizacji tego zamierzenia – pierwsza miała być kontynuacją pionierskiej pracy – wielotomowej bibliografii źródeł muzycznych z XVI i XVII w., tworzonej w latach 1899-1904, pt.: *Biographisch-Bibliographisches Quellenlexikon* autorstwa wybitnego niemieckiego muzykologa Roberta Eitnera. Bibliografia ta – jakkolwiek pierwsza tego typu na świecie i niezwykle ceniona przez środowiska muzyczne – nie była kompletna i posiadała pewne mankamenty. Warto przytoczyć wypowiedź Roberta Eitnera, który tak pisał o swoim dziele: „mam świa-

⁶ Podane akronimy oparte są na francuskiej wersji językowej nazw projektów ze względu na łatwiejszą ich wymowę niż byłoby to w wersji angielskiej; używane są również nazwy w języku angielskim, niemieckim i hiszpańskim. Te cztery języki są oficjalnymi językami Stowarzyszenia.

domość, że moja praca jest tylko początkiem wyjścia na nową drogę, ale korzyści są na tyle znaczące, że prawdopodobnie moi następcy ostatecznie będą mogli w jakimś stopniu wykorzystać materiały, jeśli będą mogli zbierać je w ten sam sposób. [...] Nie udało mi się jednak odnaleźć dokumentów i dzieł każdego autora” (Robert Eitner, 2014).

Dlatego pojawiła się druga koncepcja, opartą na stworzeniu od początku nowej bibliografii z wykorzystaniem możliwości, jakie dawały nowe technologie informatyczne. Wybór nie był łatwy. Ostateczna decyzja była kompromisem: przyjmując drugą opcję wykorzystano dorobek i doświadczenie R. Eitnera. O atmosferze tamtych dyskusji świadczy wypowiedź F. Lesure’a: „Był 17 kwietnia 1953 r. Prace zostały zakończone przed zamknięciem posiedzenia. Przewodniczący Komisji Mieszanej – Friedrich Blume – zapytał czy ktoś ma jeszcze coś do dodania. Obserwując pewne przejawy niechęci u siedzącego obok Alberta Amijera, skierował do niego pytanie i po chwili ciszy otrzymał odpowiedź: »No, dobrze, ale ... Eitner był wielkim człowiekiem«. Taki był sceptycyzm »starej gwardii« w chwili, gdy rozpoczynała się przygoda z RISM” (Lesure, 1989, s. 79).

Projekt powołany do życia w 1952 r. w Paryżu otrzymał nazwę Répertoire International des Sources Musicales (RISM), obowiązującą do dzisiaj, tyle, że w chwili obecnej jest to już wielka międzynarodowa organizacja non-profit z siedzibą we Frankfurcie, której dorobek jest imponujący. O RISM pisał Guido Kraus, przedstawiając historię projektu oraz jego zasady. Autor omówił również udział polskiej grupy w pracach nad bibliografią (Kraus, 2013, s. 28-37).

Wynikiem wieloletniej współpracy grup narodowych RISM jest opracowanie szczegółowych zasad katalogowania źródeł muzycznych i utworzenie elektronicznego katalogu online liczącego obecnie ok. 1 mln. rekordów, udostępnianego na stronie RISM i co najistotniejsze – dostępnego w skali globalnej. Katalogowane źródła muzyczne obejmują rękopisy i pierwodruki muzyczne, nuty, pisma z zakresu teorii muzyki i libretta przechowywane w bibliotekach, archiwach, szkołach, klasztorach i w prywatnych kolekcjach na całym świecie. Tworzona w ten sposób międzynarodowa bibliografia jest bezcennym źródłem informacji dla muzykologów, muzyków, studentów, bibliotekarzy muzycznych, antykwariuszy.

W pracach RISM uczestniczą grupy narodowe z 35 państw, dokumentując źródłowe materiały muzyczne – często nieznane – pochodzące z ponad 40 krajów. Posługując się specjalnym programem, katalogujący wprowadzają rekordy bibliograficzne źródeł muzycznych, które następnie przez uprawnione osoby są zatwierdzane i przyporządkowywane do odpowiednich publikacji. Bowiem katalog online nie jest jedynym wydawnictwem RISM. Od początku swojej działalności RISM wydał drukiem 49 tomów publikacji o charakterze bibliograficznym, a część z nich również na płytach CD-ROM. Są one ujęte w trzech seriach wydawniczych: pierwsza obejmuje druki muzyczne do 1800 r. (A/I) oraz rękopisy muzyczne do 1600 r. (A/II), druga seria ozna-

czona literą „B” to bibliografia materiałów zestawionych tematycznie ukazująca się drukiem. Natomiast trzecia oznaczona literą „C” stanowi katalog naukowych bibliotek muzycznych dostępny online.

Polską grupę RISM tworzą pracownicy wielu ośrodków: oddziałów muzycznych Biblioteki Narodowej, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu w Poznaniu, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz Akademii Muzycznej w Gdańsku. Wprowadzają oni dane o cennych zbiorach źródłowych z obszaru całej Polski, przechowywanych m.in. w bibliotekach klasztornych, kościelnych czy publicznych (np. w bibliotece OO. Cystersów w Mogile, w Bibliotece Kościelnej w Pilicy, w Książnicy Cieszyńskiej).

Przykład rekordu bibliograficznego kompozycji polskiej kompozytorki Marii Szymanowskiej pt.: *Anglaises* in Ab major przedstawia il. 1. Jak wynika z opisu obiekt jest rękopisem, utwór skomponowany w układzie na fortepian, a zapis nutowy jest partyturą. Gatunek muzyczny to „anglaise” (Little, 2001)⁷. Zamieszczono również incipit, czyli zapis pierwszych taktów utworu, który jednoznacznie odróżnia dany utwór od innych oraz pole uwag z informacją o identyfikacji utworu na podstawie publikacji *Dix-huit dances de different genre...* wydanej w Lipsku przez znane wydawnictwo Breitkopf & Härtel prawdopodobnie w 1820 r. Podana jest także informacja o miejscu przechowywania obiektu – jest to Biblioteka Narodowa w Warszawie.

Warto dodać, że stworzony program do katalogowania źródeł muzycznych jest udostępniany nieodpłatnie.

Répertoire International de Littérature Musicale (RILM)

Chronologicznie, kolejnym projektem był RILM, który oficjalnie został ustanowiony w 1966 r. podczas kongresu w Warszawie. Centrum RILM ma siedzibę w Nowym Jorku. Pomysł o podjęciu prac nad bibliografią dotyczącą piśmiennictwa muzycznego – jak pisał B. Brook, późniejszy przewodniczący RILM – opierał się na przekonaniu, że należy jak najszybciej rozpocząć prace nad systematycznym opracowaniem literatury muzycznej z uwagi na to, że ilość publikacji w skali światowej wzrastała w bardzo szybkim tempie. Okoliczności okazały się sprzyjające, ponieważ organizacja American Council of Learned Societies (ACLS) poszukiwała sposobu usprawnienia dostępu do informacji na temat literatury naukowej (Brook, 1989, s. 86). B. Brook tak pisał o rodzącym się przedsięwzięciu: „Jest to pierwszy tego rodzaju projekt w dziedzinie nauk humanistycznych, stworzony (...) w celu uporania się z zalewem dokumentacji muzycznej, poprzez współpracę międzynarodową z zastosowaniem nowoczesnych technologii” (Brook, 1970, s. 207).

⁷ Rodzaj tańca charakteryzującego się szybkim tempem, popularnego w Europie w XVII i XVIII w.; wykorzystał go m.in. Jan Sebastian Bach w *Suitach francuskich*.

Szymanowska, Maria

[ascertained]

Anglaises in Ab major

▼ Work information

Scoring summary: pf

Genre: Anglaises

▼ Source description

Title on source: [heading:] Anglaise

Material:

- score: f.131r-131v
- Manuscript

▼ Incipits

1:1.1 pf, 2/4 : Ab

▼ Further notes

Scoring: pf

Notes: Identification after: "Dix-huit dances de différent genre..." Leipzig B&H [1820]

▼ In collection

300043400

Library (siglum) shelfmark: Biblioteka Narodowa (PL-Wn) Mus.921 Cim.

RISM ID no.: 300043534

II. 1. Przykład rekordu bibliograficznego z bazy RISM

Tabela 1. Statystyka RISM – dane dotyczące katalogu online – Online Catalogue of Musical Sources

Rok	Liczba rekordów w skali roku	Ogólna liczba rekordów na dany rok	Przeciętna ilość wizyt na miesiąc	Ilość wejść na stronę
2010	32.191	726.000	brak danych	brak danych
2011	81.000	800.000	brak danych	brak danych
2012	24.900	825.000	140.000	brak danych
2013	33.000	858.000	18.083	216.993
2014	30.000	890.000	27.000	288.000
2015	32.000	922.000	35.000	418.200
2016	29.000	951.000	38.750	465.000

Źródło: <http://www.rism.info>

RILM stał się zatem pilotażowym projektem ACLS, która zamierzała zastosować wypracowane metody i narzędzia tego projektu w innych dyscyplinach, m.in. w stworzeniu międzynarodowej bibliografii sztuki. Kiedy w rok później wydano rozpoczynający serię tom bibliografii w formie drukowanej, okazało się, że oto pierwsza opracowana komputerowo bibliografia w naukach humanistycznych ujrzała światło dzienne (Blażeković, 2014).

Wartość i sukces RILM będą związane z jego dokładnością, z tym, jak dokładnie zbliży się do swojego wizjonerskiego celu – kompletnego opracowania znaczącej światowej literatury w zakresie muzykologii. Jego powodzenie zależy zatem nie od Komisji Mieszanej, nie od przewodniczącego i grup narodowych, nawet nie od komputerów, które są gotowe wykonać różne cuda, ale od każdego z nas, od naszej chęci przyjęcia, teraz i zawsze, obowiązku sporządzania abstraktów do wszystkich naszych znaczących tekstów o muzyce(...). Słowem kluczowym jest współpraca (Brook, 1967, s. 459).

Bibliografia RILM Abstracts of Music Literature obejmowała początkowo publikacje z zakresu piśmiennictwa muzycznego począwszy od 1967 r. Do końca lat 80. XX w. wydawana była drukiem, natomiast od 1989 r. – na płytach CD-ROM. Niedługo potem rozpoczęto jej udostępnianie poprzez katalog online. Więcej informacji na temat metod pracy przy tworzeniu bibliografii RILM podaje artykuł Alana Greena (Green, 2000).

Baza RILM zawiera dokumenty różnego typu: prace naukowe, księgi pamiątkowe, materiały konferencyjne, recenzje, ale także artykuły opublikowane w książkach czy wydawnictwach ciągłych. System klasyfikacji ciągle się rozwija i udoskonala; obejmuje takie zagadnienia jak: historia muzyki z podziałem czasowym, etnomuzykologia z podziałem na kontynenty, wiedza o instrumentach muzycznych, wykonawstwo muzyczne, pedagogika, sztuki powiązane z muzyką (np. taniec, teatr), literatura, sztuki wizualne, teoria muzyki.

Z każdym rokiem bibliografia RILM staje się coraz bardziej znana i popularna. Cel jest niezmienny od początku istnienia projektu – zapewnić dostęp do znaczących publikacji o muzyce całego świata, o każdym rodzaju muzyki oraz o dyscyplinach z muzyką powiązanych. Statystyki świadczą o rosnącej potrzebie informacji w rzetelnie opracowanych źródłach. Istotną rolę w popularności tej bibliografii odgrywa fakt, że zawiera abstrakty. Do ich sporządzania od początku zachęceni byli sami autorzy tekstów. Szczegółowe zasady pisania abstraktów zostały opracowane i przetłumaczone na kilka języków w tym na język polski (Zawrotniak, 2008).

Obecnie baza RILM liczy ponad 875 000 rekordów bibliograficznych w 143 językach ze 178 krajów. Na il. 2 przedstawiono przykład rekordu bibliograficznego monografii.

W kolejnych latach powstała retrospektywna baza RILM Retrospective Abstracts of Music Literature, uzupełniona w stosunku do pierwszej, obej-

Krzysztof Penderecki między sacrum a profanum: Studia nad twórczością wokально-instrumentalną

- English Title:** Krzysztof Penderecki: Musica sacra—musica profana. A study of vocal-instrumental works
- Record Type:** Main Record
- Document Type:** Book: monograph
- Authors:** Chłopicka, Regina (Author)
- Major Topics:** 28: Western art music -- History. 1910 to present (history)
- Subjects:** Penderecki, Krzysztof -- works
discographies -- Penderecki, Krzysztof
oratorio -- Penderecki, Krzysztof
cantata -- Penderecki, Krzysztof
dramatic arts -- Penderecki, Krzysztof
death and dying -- Penderecki, Krzysztof -- death as subject
- Abstract:** **English:** Examines Penderecki's vocal works, including oratorios, cantatas, and stage works. The motif of death in his works is also discussed.
- Publication Date:** 2000
- Publisher:** Kraków: Akademia Muzyczna w Krakowie
- Country of Publication:** Poland
- Pagination:** 248
- Physical Description:** Includes: illustrations, music [examples], bibliography, discography, index
- Language:** Polish
- Review Information:** Number of Reviews: 1 (All Reviews)
Review Record R64924
- ISBN:** 83-87182-24-9
- RILM Source:** Entry Number: 8335
- Accession Number:** 2000-47530
- Publisher Logo:**

II. 2. Przykład rekordu bibliograficznego z bazy RILM

mującą literaturę muzyczną sprzed 1967 roku. Powstał też nowy projekt – RILM Abstracts of Music Literature with full texts (RAFT), będący pełnotekstową bazą z zakresu literatury muzycznej, zawierającą teksty ponad 200 najważniejszych czasopism muzycznych.

„RILM musi się odnaleźć w ciągle zmieniającym się świecie informacji. I to jest też jego cel” (Dobbs Mackenzie, 2007, s. 130). Dlatego ciągle podejmuje nowe wyzwania. Najnowsze projekty to publikacje online dotyczące RILM Music Encyclopedias oraz *Musik in Geschichte und Gegenwart* (MGG). Pierwsza z nich obejmuje 45 publikacji wydanych od 1775 r. do dzisiaj. Są to opracowania encyklopedyczne dotyczące różnych tematów związanych z muzyką, np. gospel, opera, nagrania, itd. Drugi tytuł – *MGG online* to najbardziej znana, niemieckojęzyczna encyklopedia muzyczna. W postaci drukowanej stanowi wielotomową serię wydawniczą z podziałem na dwie części: osobową i rzeczową. W wersji online hasła mogą być tłumaczone na 100 języków dzięki zastosowaniu tłumacza Google.

Polscy bibliotekarze aktywnie uczestniczą w realizacji tego projektu. O dorobku polskiej grupy narodowej w zakresie współpracy z RILM pisał obszernie Stanisław Hrabia (Hrabia, 2011, s. 779-802). Opisy bibliograficzne polskiej literatury muzycznej wprowadzane są w wielu ośrodkach, m.in. w Bibliotece Narodowej, w uczelniach muzycznych i uniwersytetach. Bazy RILM są odpłatne, a w ich udostępnianiu pośredniczy EBSCO – jeden z głównych dostawców baz naukowych na świecie oraz JSTOR – biblioteka cyfrowa, zawierająca teksty książek i czasopism naukowych.

Tabela 2. Statystyka RILM – dane dotyczące katalogu online - RILM Abstracts of Music Literature

Rok/Lata ⁸	Liczba rekordów bibliograficznych wprowadzona przez grupy narodowe	Liczba rekordów recenzji wprowadzona przez grupy narodowe	Ilość wyszukiwań w ciągu tygodnia
2008/9	16494	456	115.500
2009/10	19444	1364	brak danych
2010/11	18695	1201	300.000
2011/12	17802	711	800.000
2012/13	15284	1949	1.200.000
2014	35309	5415	2.000.000
2015	17052	699	2.500.000
2016	27721	1015	brak danych

Źródło: roczne raporty RILM dostępne na stronie <http://www.rilm.org/>

Répertoire International de l'Iconographie Musicale (RIdIM)

Kolejny projekt Stowarzyszenia to RIdIM, powołany do życia w sierpniu 1971 r. na kongresie IAML w Saint Gall (Szwajcaria) z inicjatywy Barry S. Brooka oraz Geneviève Thibault i Haralda Hackmanna. Jak wskazuje nazwa, przedmiotem tworzonej bibliografii miała być ikonografia muzyczna, dziedzina zajmująca się symbolicznymi przedstawieniami muzyki w sztuce.

⁸ Jak widać raporty RILM nie są określane w sposób konsekwentny. Wynika to prawdopodobnie z tego, że raporty przygotowywane są na coroczny kongres IAML, który odbywa się każdego roku w II połowie lipca. Dane są więc liczone od lipca do czerwca kolejnego roku.

kach wizualnych przy zastosowaniu dowolnej techniki. „Niewiele obszarów wiedzy muzycznej odczuwa w takim stopniu brak narzędzi badawczych, niewystarczającą metodologię i przypadkowość w badaniach źródeł, jak to ma miejsce w ikonografii muzycznej. RIdIM został powołany, aby pomóc w zaradzeniu temu stanowi rzeczy” (Brook, 1972, s. 652).

Jak pisze Florence Gétreau „Ikonografia muzyczna jako dyscyplina – siostra muzykologii, ale także historii sztuki, jest stosunkowo młoda (...). Nawet jeśli Georges Kostner i Henri Lavoix proponują szerszą koncepcję historii muzyki w obrazach, refleksja pojęciowa pojawia się dopiero w pierwszych latach XX wieku, podobnie jak i pierwsze próby określenia zbiorów materialnych” (Gétreau, 2004, s. 2). Należy podkreślić, że badania ikonografii muzycznej skupiają się na jakości i ilości informacji, jaką może zapewnić obiekt wizualny, a nie na wartości samego dzieła (Baldassarre, 2007, s. 447).

Ikonografia muzyczna stanowi istotne źródło wiedzy o materialnych przedmiotach związanych z muzyką (np. instrumentach), muzykach znanych i anonimowych, zespołach i grupach muzycznych, a także o roli muzyki w społeczeństwie.

Typy zbiorów wizualnych dotyczących muzyki, to oryginalne dzieła takie jak: obrazy, rysunki, rzeźby, pieczęcie, przechowywane głównie w muzeach i bibliotekach oraz zbiory dokumentacyjne (np. fotografie dzieł).

Dopiero prace nad ustaleniem systematycznego inwentarza podjęte przez RIdIM dały zarys głównych działów tematycznych ikonografii muzycznej, do których należą: przedstawienia instrumentów muzycznych, historia wykonawstwa muzycznego, portrety muzyków oraz muzyka jako przejaw historii kultury (Gétreau, 2004, s. 3).

Kiedy projekt powstawał, B. Brook pisał, że jest to już trzecie, oparte na współpracy międzynarodowej, naukowe przedsięwzięcie, którego celem jest pomoc w dotarciu do źródeł dla szerokiej rzeszy odbiorców: muzyków, wykonawców, historyków, bibliotekarzy, producentów instrumentów, producentów nagrań oraz wydawców. W pierwszej kolejności należało wypracować metody gromadzenia, klasyfikacji, interpretacji i reprodukcji materiałów ikonograficznych tematycznie związanych z muzyką, poprzez zakładanie ośrodków gromadzenia i wymiany informacji, kształcenie specjalistów w zakresie ikonografii muzycznej, przez stworzenie możliwości publikowania katalogów, bibliografii i dokumentacji badań naukowych (Brook, 1972, s. 652).

Początki RIdIM były trudne, ale atutem okazały się wcześniejsze doświadczenia poprzednich projektów RISM i RILM. Ze względu na interdyscyplinarny charakter nowego projektu wymagał on udziału historyków sztuki i pracowników muzeów. Dlatego też kolejne przedsięwzięcie podjęte przez IAML i IMS otrzymało niezbędne wsparcie ze strony International Committee of Musical Instrument Museums and Collections oraz International Council of Museums.

Sarcophagus with banquet scene

Unknown (Roman)

Item type:	sculpture
Date of creation:	2nd-3rd century
Technique / Medium:	marble
School:	Roman school

Item location

Museo di Antichità (Torino)

Description

A young woman plays the lyre while seated before two guests (a young man and a senior) in a banquet hall.

Instruments [MIMO Code] (notes)

Lyre [3501]

RIdIM images

RIdIM record id

3033

II. 3. Przykład rekordu bibliograficznego z bazy RIdIM

Prace związane z katalogowaniem rozpoczęły się na początku lat 70. Podobnie jak wcześniejsze projekty, RIdIM kierowany jest przez Comission Mixte Internationale i władze wykonawcze, których członkowie pochodzą ze wszystkich trzech stowarzyszeń sponsorujących.

RIdIM realizuje dwa projekty badawcze: bibliografię sztuki zachodniej o tematyce muzycznej od 1300 r. do czasów obecnych (z podziałem na obrazy, rysunek, druk, etc.) oraz bibliografię o tematyce specjalnej (np. wazy greckie, freski średniowieczne, i inne). Rekordy baz danych zawierają nie tylko opisy, ale zwykle także i ilustracje dzieł z przedstawieniem muzyki, tańca, oper itp. Bibliografie są dostępne na stronie WWW RIdIM nieodpłatnie.

Grupy narodowe pochodzą z 11 krajów, niestety, bez udziału polskich bibliotekarzy.

Wydawnictwa RiDIM to: „Imago Musicae” – rocznik wydawany we współpracy z Libreria Musicale Italiana, czasopismo publikujące teksty na temat relacji muzyki ze sztukami wizualnymi oraz „RiDIM Newsletter”, przekazujący bieżące informacje na temat działalności RiDIM.

Siedziba RiDIM od 2006 r. znajduje się w Paryżu w Instytut National de l'Art. Centralny ośrodek koordynuje prace grup narodowych oraz wspomaga działalność naukową, wydawniczą i muzyczną wielu osób i instytucji.

Przykład rekordu bibliograficznego z katalogu online RiDIM przedstawia ilustracja 3. Nazwa obiektu: *Sarkofag ze sceną na przyjęciu*; w opisie podano informację o treści przedstawienia – młoda kobieta w sali bankietowej gra na lirze w pozycji siedzącej przed dwoma biesiadnikami, z których jeden jest młody, drugi sędziwy; rekord zawiera informacje m.in. o dacie powstania dzieła, technice jego wykonania, materiale, tematycznym powiązaniu z muzyką (instrument – lira), miejscu przechowywania obiektu oraz autorstwie – w tym przypadku – nieustalonym.

Répertoire International de la Presse Musicale (RIPM)

Projekt powstał w 1980 r. i został powołany do życia, aby stworzyć dostęp do XIX i XX-wiecznego czasopiśmiennictwa związanego z muzyką. Było to pierwsze przedsięwzięcie na skalę światową, mające na celu opracowanie bibliografii czasopism muzycznych. Jak w przypadku wszystkich projektów „R”, założycielami RIPM były IAML wraz z IMS, a sponsorem projektu została również organizacja UNESCO reprezentowana przez International Council of Philosophy and Humanities Studies (RIPM, cop. 2010).

Jak piszą we wspomnieniach pomysłodawcy i organizatorzy projektu H. Robert Cohen i Marcello Conati „impuls do stworzenia bibliografii dotyczącej prasy muzycznej pierwotnie pochodził od naukowców pracujących w tej dziedzinie, a szczególnie od ich poczucia frustracji, kiedy to próbowali nie tylko zlokalizować dany materiał w czasopiśmie, ale także wówczas, gdy stawali w obliczu elementarnych pytań dotyczących prasy: kto był najbardziej merytorycznym krytykiem, które czasopisma są najbardziej interesujące dla historyka zajmującego się muzyką, które spośród specjalistycznych periodyków dokumentuje życie muzyczne⁹. Sądzymy, że poczucie niedosytu wspólne dla wielu osób poszukujących materiałów i odpowiedzi na te pytania doprowadziły do konkluzji, że nadszedł czas, aby uporządkować dokumentacyjne bogactwo prasy w sposób systematyczny” (Cohen, Conati, 1987, s. 309).

⁹ W XIX w., począwszy od romantyzmu, wzmożonej twórczości muzycznej towarzyszył rozwój publicystyki o tematyce związanej z muzyką. Życie muzyczne było obecne w wielu czasopismach. Ta tendencja utrzymywała się – pojawiały się felietony w gazetach, artykuły w prasie literackiej i teatralnej, w magazynach mody. Stąd też czasopiśmiennictwo XIX wieku stanowi bogate i znaczące źródło dokumentacyjne o niekwestionowanej wartości dla muzykologów i historyków.

Główne cele zapowiedziane przez RIPM w 1981 r. były następujące:

- ukazanie XIX-wiecznej prasy jako źródła dokumentacyjnego dla historyków, muzykologów, itd.;
- stworzenie metody umożliwiającej współpracę wielu osób w katalogowaniu i indeksowaniu tekstów o muzyce i ikonografii muzycznej w prasie XIX w.;
- publikowanie bibliografii.

Pierwszy projekt stanowiła bibliografia „RIPM Retrospective Index in Music Periodicals (1800-1950)”, a jej celem było wyjście z impasu, o któ-

The screenshot shows the RIPM website interface. At the top, the RIPM logo is on the left, and three navigation links are on the right: 'Retrospective Index to Music Periodicals (1760-1966)', 'Online Archive of Music Periodicals (Full Text)', and 'e-Library of Music Periodicals (Full Text)'. A left sidebar contains a list of links: Home, About RIPM, Publications, Technology, User Guides and Brochures, Periodica Musica, Curios, News, and Chronicles (marked 'NEW!'), The RIPM & RILM Collaboration, Reviews, and Contact. The main content area features the title 'Gazeta Muzyczna i Teatralna' in a stylized font, followed by '(Warsaw, 1865-1866)' and 'Complete Introduction : Polish | English'. Below this, it states 'Prepared by Barbara Zakrzewska-Nikiporczyk' and '1 volume 1 volumes* (2000)'. A detailed paragraph follows, describing the journal's content and contributors. At the bottom, a note mentions a hard bound edition with 'Pamiętnik Muzyczny Warszawski (Warsaw, 1835-1836)' and 'Twódnik Muzyczny (Warsaw, 1820-1821)'.

II. 4. Przykład charakterystyki polskiego czasopisma pochodzący z bibliografii „Retrospective Index in Music Periodicals”

rym była mowa wcześniej. W 2009 r. uruchomiony został nowy projekt „RIPM online Archive of Music Periodicals (full-text)” – jako pełnotekstowa wersja uzupełniająca bibliografię. Trzecie, najnowsze przedsięwzięcie to RIPM e-Library of Music Periodicals zainaugurowane w 2013 r. Baza ta obejmuje teksty czasopism, które z różnych przyczyn nie zostały skatalogowane w RIPM Retrospective Index in Music Periodicals i tworzy rodzaj suplementu do tej bibliografii.

Publikacje RIPM wydawane są w trzech różnych formatach: drukowanym, na CD-ROM oraz od 2000 r. online. Zbiorcza statystyka publikacji RIPM wykazuje następujące dane (wg stanu na 2016 r.): katalog bibliogra-

The screenshot shows the RIPM online archive interface. At the top, there are navigation links: "www.ripm.org", "About the Journal", "About RIPM", "Help", and "To Search Mode". The main header includes "Periodical: Echo Muzyczne [1879-1882] ► ROA". Below this, there are filters for "Year: 1881", "Issue: Vol. V, Number 20 [Warszawa, dnia 5 (17) Października 1881 roku]", and buttons for "Previous" and "Next". The RIPM logo and "Online Archive Browse Mode" are on the right. The main content is a table with columns: "RIPM#", "Tytuł", "Autor", and "Strona".

RIPM#	Tytuł	Autor	Strona
No 20, Rok V		Warszawa, dnia 5 (17) Października 1881 roku	
178	Autograf Chopin'a [List Chopina do Napoleona Ordy z 1848 roku]	[Anon.]	153-154
179	Wacław z Szamotuł Szamotułski sławny muzyk z XVI-go wieku (Dalszy ciąg, patrz Nr. 19) [Pieśń o weselu najadniczego króla Zygmunta wtorego Augusta pierwszego 1553 roku. Wacław z Szamotuł. Gomółka. Monteverdi (Dokończenie nastąpi)]	Aleksander Polinski	154-155
180	F. Liszt jako kompozytor (D. c. - patrz Nr. 19) [D. c. n.]	Jan Kleczyński	155-157
181	Paulina Rivoli [Nekrolog]	[Anon.]	157
182r	Teatr [Warszawa: Meyerbeer, <i>Hugonoci</i> . Amalia Fossa. Dowiakowska. Panna Hermann]	Dr. Fantarus	157
183r	Koncerta [Warszawa: koncert Friedenthal (pianistki), Mendelssohn, <i>Sommerachsternum</i> w transkrypcji Liszta. Chopin. Koncert e - moll. Schumann, <i>Etudy symfoniczne</i> . Zarzycki. Raff, <i>Rigodon</i> . Noskowski, dwa krakowiaki. Wieczór muzyczny Towarzystwa Muzycznego. Orkiestra pod dyrykcją Noskowskiego. Beethoven, <i>Uwertura z Coriolana</i> . Hofmann (pianista). Mendelssohn, Koncert g - moll. Brühl (śpiewaczka)]	Jan Kleczyński	157-158
184r	Nowości muzyczne [Czajkowski, 12 <i>Morceaux pour piano op. 40</i>]	[Anon.]	158
185r	Korespondencje <i>Echo Muzyczne</i> Lublin, d. 9 Października 1881 r. [Koncerty Zygmunta Kotskiego (wiolonczeliści) i Henryka Bohuskiego (pianisty). Programy 2 koncertów] Lwów 6 Października [Sala Towarzystwa Muzycznego: koncerty Marceliny Czartoryskiej na cele dobroczynne pod dyrykcją K. Mikulęgo. Program 2 koncertów: Belza (deklamacje). Teatr: rozpoczęcie sezonu opery. Meyerbeer, <i>Hugonoci</i> . Olga René. Gerbicz. Panna Polewska (śpiewaczka)]	Wł. St. S.	158 159

II. 5. Przykład adnotowanego spisu treści polskiego czasopisma „Echo Muzyczne” 1881, vol.40. nr 30 z kolekcji „RIPM online Archive of Music Periodicals” (full-text)

ficzny zawiera rekordy 243 tytułów czasopism, obie pełnotekstowe bazy – 258 tytułów czasopism; liczba wszystkich rekordów wynosi ok. 800 000; ogółem wydano drukiem 318 tomów publikacji (RIPM, cop. 2010). Warto wspomnieć również o piśmie „Periodica Musica”, które stanowi forum rozpowszechniania informacji dotyczących periodyków o muzyce i życiu muzycznym XIX w. dla naukowców, archiwistów i bibliotekarzy.

Najlepszą rekomendacją dla RIPM może być opinia zamieszczona w piśmie „Bulletin des Bibliothèques de France”: „RIPM jest niewątpliwie najbogatszym źródłem do badań wszelkich aspektów XIX-wiecznego życia muzycznego”¹⁰ oraz inne celne spostrzeżenie zamieszczone na stronie projektu: „Jedynie RIPM pozwala czytelnikowi patrzeć na historię muzyki oczami jej współczesnych, nieskażoną przez późniejsze teksty (...) Oferuje też niemal codzienną kronikę życia muzycznego w Europie i obu Amerykach” (RIPM, cop. 2010). W ten sposób RIPM umożliwia prowadzenie oryginalnych, różnorodnych badań.

Kolejnym sukcesem o charakterze historycznym jest podjęcie współpracy pomiędzy odrębnymi dotychczas działającymi RIPM i RILM. Jak określa to raport RILM z 2014 r., zamiarem obu jednostek jest połączenie danych tworzonych baz w zakresie wydawnictw ciągłych (RIPM, 2014). Dotychczasowym osiągnięciem tej współpracy jest dostęp online do tekstów czasopism muzycznych obejmujących ok. dwieście pięćdziesiąt lat.

¹⁰ Zacytowana opinia na temat RIPM z czasopisma *Bulletin des Bibliothèques de France* opublikowana na stronie RIPM. Pobrano 18 marca 2017, z: http://www.ripm.org/pdf/RIPM_Retrospective_Index_Brochure.pdf

Subskrypcja wszystkich publikacji RIPM i RILM zapewnia dostęp do ciągle rosnącej ilości tekstów o muzyce, zarówno historycznych jak i współczesnych, od 1760 roku do dziś.

Obecnie w pracach RIPM uczestniczą współpracownicy z ok. 20 krajów, w tym z Polski¹¹. Pracownicy ośrodka centralnego przygotowują nadesłane przez nich dane do publikacji. Dostęp do wszystkich baz online jest odpłatny (Zawrotniak, 2017).

Zamieszczone na ilustracjach 4 i 5, tytułem przykładu, dwa rekordy polskich czasopism w bazach RIPM ilustrują przyjęte zasady opisu.

Międzynarodowa współpraca i jej efekty z perspektywy lat

Śledząc historię początków działalności IAML – zwłaszcza mając świadomość dzisiejszych perspektyw technologicznych – można odnieść wrażenie, że głównym potencjałem jakim dysponowało Stowarzyszenie byli ludzie. Wola działania założycieli, osób z pasją o otwartych umysłach, entuzjastów, odpowiedzialnych i zdolnych organizatorów. Początki każdego z „R” projektów były skromne. Jednak trudności nie zniechęcały – czyniono starania o uzyskanie grantów, poszukiwano partnerów i sponsorów, jak również poparcia ze strony uznanych uczelni. Szczególnie docenić należy całą rzeszę anonimowych bibliotekarzy, którzy rozumieli znaczenie uczestnictwa w podjętych przez IAML projektach. Obecnie – w dobie komputerów i internetu – trudno to sobie wyobrazić, ale przez pierwsze lata przekazywanie danych bibliograficznych do ośrodka centralnego, gdzie powstawał katalog, odbywało się drogą pocztową. Karty katalogowe, przygotowane według wcześniej ustalonego wzoru przez bibliotekarzy z różnych krajów, przesyłane były do biura grupy narodowej, a stamtąd karty trafiały do ośrodka centralnego danego projektu. Dzisiaj, do osiągnięcia tego celu wystarczy „kliknięcie” myszką. Po latach te pojedyncze międzynarodowe projekty przerodziły się w organizacje non profit działające w ramach IAML.

Znakiem rozpoznawczym XXI wieku jest to, że świat ulega coraz szerszej globalizacji. Zasadniczą rolę odgrywają w nim rozwijające się nowoczesne technologie związane z komunikacją, a zwłaszcza Internet. Możliwości techniczne pozwalają bibliotekom na szersze działanie – dzielenie się zasobami i informacjami oraz udostępnianie tych zasobów na skalę światową.

Uznany muzykolog, profesor uniwersytetu na Florydzie, autor wielu cenionych publikacji naukowych Douglass Seaton pisze: „Ciągłe rosnąca ilość subskrypcji pokazuje, że zasoby RILM-u są obecnie coraz ważniejsze, co z kolei unaocznia rosnące ożywienie badań nad muzyką” (Seaton, 2007).

¹¹ Baza Online Archive of Music Periodicals (Full text) zawiera następujące tytuły polskich czasopism: „Pamiętnik Muzyczny Warszawski” (1835-36), „Ruch Muzyczny” (1867-1862), „Pamiętnik Muzyczny i Teatralny” (1862), „Gazeta Muzyczna i Teatralna” (1865-1866), „Echo Muzyczne” (1879-1882).

Tę opinię można także odnieść do pozostałych projektów, tzn. RISM, RIPM i RIdIM, których poziom wykorzystania stale wzrasta. Źródła online tworzone w ramach IAML wspomagają badania naukowe i wpływają na rozwój nauk związanych z muzyką dzięki udostępnianiu informacji bibliograficznej, jak również pełnych tekstów. Służą również środowiskom muzycznym na całym świecie, bowiem ich zakres tematyczny jest bardzo szeroki: od muzyki klasycznej po rozrywkową, od teorii i historii muzyki po dyscypliny powiązane z muzyką, takie jak psychologia, pedagogika czy estetyka itd.

Ważnym aspektem współpracy w ramach IAML jest propagowanie wartości i dziedzictwa kulturowego związanego z muzyką różnych krajów (np. w zakresie etnomuzykologii czy ikonografii muzycznej), a także promocja wydawnictw naukowych (np. uczelni) oraz literatury i źródeł muzycznych różnych krajów.

Dla wielu bibliotek na świecie udział w pracach Stowarzyszenia jest impulsem do działania, co razem w efekcie pomnaża zarówno ich własny dorobek, jak też dorobek IAML. Bibliotekarzom umożliwia rozwój zawodowy poprzez udział w pracach nad różnymi zagadnieniami z zakresu bibliotekarstwa muzycznego – jak tworzenie baz danych, digitalizacja, czy też bibliografia i dyscypliny pokrewne – np. prawo autorskie, a poprzez grupy narodowe uczestnictwo w szkoleniach, warsztatach i konferencjach. Nie do przecenienia jest też możliwość kontaktu z bibliotekarzami muzycznymi z różnych krajów.

Dzięki międzynarodowej współpracy w ramach IAML dokonał się znaczący postęp w dziedzinie rozwoju bibliotekarstwa muzycznego na świecie, będący owocem wspólnego wysiłku wielu pokoleń bibliotekarzy.

Bibliografia

- Baldassarre, A. (2007). Quo vadis music iconography. The Répertoire International d'Iconographie Musicale as a case study. *Fontes Artis Musicae*, 54 (4), 440-452.
- Bańko, M. (2012). Projekt. W: Słownik Języka Polskiego. Warszawa: PWN. Pobrane 19 września 2017, z: <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/;13062>
- Błażeković, Z. (2014). RILM Abstracts of Music Literature in its global environment: the past and vision for the future. W: Faster, smarter and richer. Reshaping library catalog. Conference of the Associazione Italiana Biblioteche at the Biblioteca Apostolica Vaticana, Rome, 27-28 February 2014. Pobrane 20 grudnia 2016, z: http://www.academia.edu/5802640/RILM_Abstracts_of_Music_Literature_in_its_global_environment_Its_past_and_vision_for_the_future
- Brook, B. S., Schiødt, N. (1967). Répertoire International de Littérature Musicale. Raport nr 2, 1967. *Notes*, 24 (3), 457-466.
- Brook, B. S. (1970). Music literature and modern communication. Some revolu-

- tionary potentials of the RILM project. *Acta Musicologica* 42(3-4), 205-217.
- Brook, B. S. (1972). RIdIM. A new international venture in musical iconography. *Notes*, 28 (4), 652.
- Brook, B. S. (1989). The road to RILM. W: Modern music librarianship : essays in honor of Ruth Watanabe. Stuyvesant-Kassel: Bärenreiter Verlag. Pobrańe 3 stycznia 2017, z: <https://books.google.pl/books?id=xLGW31qD4HMC&printsec=frontcover&dq=modern+music+librarianship&hl=pl&sa=X&ved=0ahUKEwiGnNu864HZAhWCXiWKhStYD7QQ6AEIJzAA#v=onepage&q=modern%20music%20librarianship&f=false>
- Cohen, H. R., Conati, M. (1987). Le Répertoire International de la Presse. *Acta Musicologica*, 59(3), 308-324.
- Cohen, H. R., Knysak, B. (2014). RIPM Report 2014. Pobrańe 10 września 2017, z: <http://www.ripm.org/pdf/Annual-Reports/2014Antwerp.pdf>
- Dobbs Mackenzie, B. (2007). Répertoire International de Littérature Musicale (RILM). Immutable mission amidst continual change, W: J. P. Cassaro (red.), *Music Libraries and the Academy. Essays in honour of Leonore Coral* (s. 129-141). Middleton: A-R Editions, Inc.
- Fontes Artis Musicae. W: IAML – International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres. Pobrańe 12 września 2017, z: <http://www.iaml.info/fontes-artis-musicae>
- Gétreau, F. (2004). L'iconographie musicale : définition, constitution de corpus et outils d'exploitation. W: Musiques et memoire. Colloque de Grenoble, 2004. Pobrańe 10 grudnia 2016, z: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00009496/document>
- Green, A. (2000). The RILM project: Charting the seas of modern musicological literature. W: College Music Symposium. Exploring diverse perspectives, vol. 40. Pobrańe 7 stycznia 2017, z: https://symposium.music.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=2164:the-rilm-project-charting-the-seas-of-modern-musicological-literature&Itemid=124
- Hackmann, H. (b.d.). Half century. Pobrańe 18 grudnia 2016, z: <http://www.iaml.info/history>
- Hrabia, S. (2011). Polskie piśmiennictwo muzyczne w bazie RILM Abstracts of Music Literature. W: M. Woźna-Stankiewicz, A. Sitarz (red.), *Muzyka jest zawsze współczesna. Studia dedykowane Profesor Alicji Jarzębskiej* (s. 779-802). Kraków: Musica Iagellonica.
- Hrabia, S. (2014). Sekcja Bibliotek Muzycznych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich – Polska Grupa Narodowa IAML w przededniu Jubileuszu 50-lecia. *Bibliotheca Nostra*, 2 (36), 90-105.
- IAML – International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres. Pobrańe 6 grudnia 2017, z: <http://www.iaml.info>.
- Kraus, G. (2013). Das RISM – Institution und Lexikon für Musikquellen weltweit. *Bibliotheca Nostra*, 3 (33), 28-37.
- Lesure, F. (1989). Les débuts du RISM. W: A. Mann (ed.), Modern music librarianship : –essays in honor of Ruth Watanabe. Stuyvesant-Kassel: Bärenreiter Verlag. Pobrańe 6 grudnia 2016, z: <https://books.google.pl/books?id=xLGW31qD4HMC&pg=PA79&dq=Les+d%C3%A9buts+du+RISM,&hl=pl&sa=X&ved=0ahUKEwjuImSkILZAhVGWSwKHAcPAEcQ6AEIJzAA#v=onepage&q=Les%20d%C3%A9buts%20du%20RISM%2C&f=false>

- Little, M. E. (2001). *Anglaise*. W: Oxford Music Online. Pobrańe 22 października 2017, z: <http://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000000932?rsk=y=p56PKb&result=1#omo-9781561592630-e-0000000932-bibliography-1>
- Massip, C. (2002). Les répertoires internationaux de musique. *Bulletin des bibliothèques de France*, 2. Pobrańe 5 grudnia 2016, z: <http://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2002-02-0081-012>
- RIPM (cop. 2010). RIPM Retrospective Index to Music Periodicals (1800-1950). Pobrańe 15 kwietnia 2017, z: http://www.ripm.org/pdf/RIPM_Retrospective_Index_Brochure.pdf
- Robert Eitner (2014). W: RISM. Pobrańe 15 grudnia 2016, z: <http://www.rism.info/en/home/newsdetails/article/64/rism-from-a-to-z-robert-eitner.html>
- Seaton, D. (2007). On the importance of RILM to the discipline. *College Music Symposium*. *Exploring diverse perspectives*, 47. Pobrańe 11 stycznia 2017, z: https://symposium.music.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=3452:on-the-importance-of-rilm-to-the-discipline
- Zawrotniak C. (tłum.) (2008). RILM. Jak napisać abstrakt? Pobrańe 15 kwietnia 2017, z: <http://www.rilm.org/submissions/pdf/Abstracts.Polish.pdf>
- Zawrotniak, C. (2016). Biblioteki muzyczne. Biblioteka Akademii Muzycznej w Krakowie i jej udział w działalności uczelni. *Biuletyn EBIB*, 6(168). Pobrańo 4 grudnia 2016, z: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/465/623>
- Zawrotniak, C. (2017). Czasopisma muzyczne jako obszar międzynarodowej współpracy bibliotek. *Biuletyn EBIB* 4(174). Pobrańe 24 listopada 2017, z: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/556/708>

ZAŁĄCZNIK

Wykaz stron internetowych do których odwołano się w artykule

Oxford Music Online: <http://www.oxfordmusiconline.com>

International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres (IAML): <http://www.iaml.info>

Répertoire International des Sources Musicales (RISM): <http://www.rism.info>

Répertoire International de Littérature Musicale (RILM): <http://www.rilm.org/>

Répertoire International de l'Iconographie Musicale (RIdIM): <https://ridim.org/>

Répertoire International de la Presse Musicale (RIPM): <http://www.ripm.org/>

Czesława Zawrotniak

**Międzynarodowa współpraca bibliotek muzycznych w ramach stowarzyszenia
International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centers**

Streszczenie

Artykuł opisuje działalność bibliotek muzycznych zrzeszonych w międzynarodowej organizacji IAML. Przedstawia 4 główne przedsięwzięcia dotyczące tworzenia międzynarodowych bibliografii z zakresu: 1) źródeł muzycznych RISM, 2) literatury muzycznej RILM, 3) ikonografii muzycznej RIdIM oraz 4) prasy muzycznej RIPM. Podkreślono dynamiczny rozwój i znakomite wyniki każdego z nich, osiągnięte dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii, ale przede wszystkim zaangażowaniu założycieli i grup roboczych bibliotekarzy z wielu krajów.

Słowa kluczowe: międzynarodowa współpraca bibliotek muzycznych, Międzynarodowe Stowarzyszenie Muzycznych Bibliotek, Archiwów i Ośrodków Dokumentalnych (IAML), międzynarodowe projekty bibliotek muzycznych, Répertoire International des Sources Musicales (RISM), Répertoire International de la Littérature Musicale (RILM), Répertoire International de l'Iconographie Musicale (RIdIM), Répertoire International de la Presse Musicale (RIPM)

Czesława Zawrotniak

International cooperation of music libraries within the framework of the International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centers

Abstract

The paper discusses the activities of music libraries affiliated to the international organization IAML. It presents the 4 main projects concerning international bibliographies of: 1) music sources RISM, 2) music literature RILM, 3) music iconography RIdIM and 4) music press RIPM. Dynamic development and outstanding results achieved by the use of modern technologies, but first of all thanks to the involvement of founders and working groups of librarians from many countries have been highlighted.

Key words: international cooperation of music libraries, International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centers (IAML), music libraries' international projects, Répertoire International des Sources Musicales (RISM), Répertoire International de la Littérature Musicale (RILM), Répertoire International de l'Iconographie Musicale (RIdIM), Répertoire International de la Presse Musicale (RIPM)